

I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

517. PLENÁRNE ZASADNUTIE EHSV Z 25. A 26. MÁJA 2016

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému Domáce zdroje uhlia v energetickej transformácii EÚ

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2016/C 303/01)

Hlavný spravodajca: Dumitru FORNEA

Pomocná hlavná spravodajkyňa: Renata EISENVORTOVÁ

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 19. februára 2015 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

Prínos domácich zdrojov uhlia a lignitu k energetickej bezpečnosti EÚ

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

Poradná komisia pre priemyselné zmeny (CCMI), ktorá bola poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 5. novembra 2015.

Na svojej schôdzi 24. mája 2016 sa predsedníctvo rozhodlo zmeniť názov stanoviska na

Domáce zdroje uhlia v energetickej transformácii EÚ.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 517. plenárnom zasadnutí 25. a 26. mája 2016 (schôdza z 25. mája 2016) prijal 139 hlasmi za, pričom 17 členov hlasovalo proti a 54 členov sa hlasovania zdržalo, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Počas obdobia **energetickej transformácie na hospodárstvo s nízkymi emisiami** čelí energetický systém EÚ hlbokoj technologickej, hospodárskej a sociálnej zmene, ktorá zasiahne mnohé energetické sektory vrátane uhoľného priemyslu, a teda aj banské regióny EÚ.

1.2 V niektorých členských štátoch **sú domáce zdroje uhlia a lignitu stále dôležité z hľadiska výroby elektrickej energie a tepla**. Prispievajú **k bezpečným a cenovo dostupným dodávkam energie, hospodárskej konkurencieschopnosti** a zohrávajú **stabilizačnú úlohu v energetickom systéme**, tak technicky, ako aj ekonomicky.

1.3 **Regióny, v ktorých sa v súčasnosti aktívne ťaží uhlie, sa však musia pripraviť na postupné zastavenie produkcie uhlia**, a to v súlade s politickými rozhodnutiami EÚ v oblasti energetiky a klímy o používaní fosílnych palív alebo z hospodárskych dôvodov.

1.4 Budúcnosť regiónov v súčasnosti závislých od využívania uhlia a ich budúce životné podmienky sa musia zahrnúť do predbežného **plánovania pokrývajúceho dve generácie**, t. j. 25 – 50 rokov. Postupné upúšťanie od využívania uhlia na energetické účely v týchto regiónoch nesmie viesť k ich stagnácii. Tieto regióny musia byť vzhľadom na svoj hospodársky a sociálny potenciál zapojené do vykonávania politiky EÚ v oblasti energetiky a klímy. Udržateľný rozvoj týchto regiónov sa musí zabezpečiť zaručením politického, občianskeho a sociálneho dialógu, ktorým sa musí zaistiť vypracovanie plánov transformácie na vnútroštátnej, priemyselnej aj podnikovej úrovni.

1.5 Ak sa má zachovať energetická bezpečnosť, konkurencieschopný priemysel, ochrana životného prostredia, dodržiavanie záväzkov v oblasti znižovania emisií skleníkových plynov a sociálna súdržnosť v regiónoch, v ktorých sa ťaží uhlie, EHSV odporúča prijať **Plán podpory transformácie spoločenských a regiónov závislých od produkcie uhlia (ďalej len „plán“)**, v ktorom by sa riešila problematika reštrukturalizácie počas energetickej transformácie tak, aby sa banské regióny mohli prispôsobiť zmenám.

1.6 Tento **plán** by mohla **vypracovať poradná skupina** v spolupráci s **Európskou komisiou a Európskym parlamentom**. Členmi tejto poradnej skupiny by mali byť zástupcovia banských regiónov, odborových zväzov, mimovládnych organizácií, výskumu a vývoja a uhoľného priemyslu.

1.7 **Plán by mal spočívať na troch pilieroch**: i) politický, občiansky a sociálny dialóg; ii) hospodárske, sociálne a environmentálne investície; a iii) investície do vzdelávania, odbornej prípravy, výskumu a vývoja, inovácie a kultúry.

1.8 V pláne by sa **regióny mali nabádať na zmenu**, stimuláciu inováčného rozvoja, udržiavanie atraktívnosti investícií a vytváranie príležitostí pre zamestnanosť a dôstojný život. Počas procesu transformácie je nutné v plnej miere využívať poznatky a potenciál banských regiónov.

1.9 Do energetickej transformácie a súvisiacej reštrukturalizácie regiónov, v ktorých sa ťaží uhlie, **sa musia zapojiť regionálne orgány, vlády členských štátov aj inštitúcie EÚ**.

1.10 **Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov majú potrebné skúsenosti na to, aby sa zapojili do tohto procesu**, a to na európskej aj národnej úrovni. Dokážu tiež zabezpečiť účinný rámec pre politický, sociálny a občiansky dialóg, ktorý je potrebný na konzultácie s ľuďmi z banských regiónov.

1.11 Z hľadiska energetickej transformácie patrí medzi hlavné obavy banských regiónov EÚ aj existencia **vhodného inštitucionálneho a politického rámca, ktorý dokáže oživiť verejné a súkromné investície** také potrebné v nadchádzajúcich rokoch.

2. Energetická transformácia EÚ

2.1 Počas posledných desiatich rokov sa v udiali **veľké zmeny v energetickom systéme EÚ**. EÚ smeruje k nízkouhlíkovému hospodárstvu a snaží sa plniť svoje ciele v oblasti emisií skleníkových plynov, energetickej účinnosti a obnoviteľných zdrojov energie v súlade so svojimi cieľmi „20-20-20“. V roku 2014 EÚ schválila rámec politik v oblasti klímy a energetiky na obdobie do roku 2030 so znížením emisií skleníkových plynov o 40 %, podielom spotreby energie z obnoviteľných zdrojov vo výške 27 % a úsporami energie vo výške 27 %. Tieto strednodobé ciele pomáhajú EÚ pri plnení jej dlhodobého cieľa zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2050 o 80 až 95 %.

2.2 Energetický systém EÚ tak **prechádza z obdobia, počas ktorého dominovali fosílna palivá** a výroba energie vo veľkých centrálnych elektrárnach, do obdobia výroby energie z obnoviteľných zdrojov a v decentralizovaných elektrárnach, pričom sa majú maximalizovať príležitosti dostupné vďaka vyššej energetickej účinnosti a lepšiemu riadeniu dopytu po energii.

2.3 Energetická transformácia a ambiciózna politika EÚ v oblasti klímy získali silnú podporu v projekte **energetickej únie** a intenzívne sa podporovali po uzavretí **parížskej dohody**, ktorá vysiela jasný signál, pokiaľ ide o dostatočné znižovanie emisií s cieľom udržať do konca storočia celosvetové zvyšovanie priemernej svetovej teploty pod dohodnutou hodnotou 2 °C.

2.4 Ak sa má klíma stabilizovať, sú **potrebné ďalekosiahle zmeny** v energetických systémoch všetkých hospodárskych odvetví⁽¹⁾.

2.5 Energetická transformácia zahŕňa **technologické, výskumné, spoločenské, kultúrne, hospodárske a environmentálne aspekty**, z čoho jasne vyplýva potreba aktívnejšie zapojiť jednotlivcov a spoločnosti. Tento proces si vyžaduje osobitný dôraz na výskum a vývoj, keďže tu vznikajú nové výzvy pre energetický systém a priemyselné odvetvia, ktoré musia reagovať a musia sa prispôbiť tejto situácii.

3. Uhlie a uhoľný priemysel v Európe

3.1 **Uhoľný priemysel** patrí medzi odvetvia, ktoré **energetická transformácia zasahuje najviac**. Stovky rokov bolo uhlie jadrom priemyselného a spoločenského rozvoja v Európe a na celom svete. Samotná Európska únia bola vytvorená ako výsledok politickej vôle zoskupiť uhoľné a oceľárske výrobné zdroje prvých šiestich zakladajúcich členských štátov⁽²⁾.

3.2 Súčasné **obavy týkajúce ochrany životného prostredia, zmeny klímy a zdravia ľudí**⁽³⁾ viedli k rôznym politickým a spoločenským prístupom, ktoré spochybňujú ďalšie používanie uhlia a iných fosílnych palív na výrobu elektrickej energie a tepla.

3.3 Zdá sa, že s týmto novým politickým prístupom sú **dni uhlia spočítané**, a to aj napriek tomu, že viac ako štvrtinu elektrickej energie EÚ v súčasnosti stále vyrába 280 uhoľných elektrární v 22 krajinách. Uhlie sa nepoužíva len v šiestich krajinách, a to na Cypre, v Estónsku, Lotyšsku, Litve, Luxembursku a na Malte⁽⁴⁾.

3.4 Zdá sa, že myšlienka postupného vyradenia uhlia z energetického mixu je všeobecne akceptovaná v členských štátoch, kde sa nevyužívajú domáce uhoľné zdroje. To však neplatí v **regiónoch EÚ, v ktorých sa ťaží uhlie**, kde uhoľný priemysel poskytuje priame pracovné miesta pre 240 000 pracovníkov. Spolu s pracovnými miestami v priemysle ťažobných zariadení, inými pracovnými miestami v dodávateľskom reťazci a nepriamymi pracovnými miestami toto odvetvie podporuje takmer **milión pracovných miest**, pričom mnohé z nich sú v oblastiach, v ktorých je málo iných pracovných príležitostí⁽⁵⁾.

(1) V roku 2015 sa krajiny G7 dohodli na tom, že v priebehu tohto storočia je potrebná úplná eliminácia emisií uhlíka v celosvetovom hospodárstve, a z toho vyplýva nutnosť „transformácie energetických odvetví do roku 2050“.

(2) Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele bola podpísaná v Paríži v roku 1951 a spojila Francúzsko, Nemecko, Taliansko a krajiny Beneluxu do Spoločenstva s cieľom zorganizovať voľný pohyb uhlia a ocele a zabezpečiť voľný prístup k výrobným zdrojom. Na základe tejto zmluvy vznikli inštitúcie, ako ich poznáme dnes.

(3) <http://www.env-health.org/resources/press-releases/article/eur8-5-billion-in-health-costs>.

(4) Správa organizácie Greenpeace s názvom End of an Era: Why every European country needs a coal phase-out plan (Koniec epochy: Prečo potrebuje každá európska krajina plán na vyradenie uhlia).

(5) *Coal industry across Europe*, Euracoal 2013, s. 20.

3.5 Čierne uhlie sa ťaží v šiestich **členských štátoch**: Českej republike, Nemecku, Poľsku, Rumunsku, Španielsku a Spojenom kráľovstve. Desať členských štátov využíva lignit ako konkurencieschopné palivo pri výrobe elektrickej energie: Bulharsko, Česká republika, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Španielsko.

3.6 V týchto krajinách zohrávajú **domáce zdroje uhlia a lignitu** dôležitú úlohu z hľadiska **bezpečnosti dodávok**, a teda pomáhajú zaisťovať energetickú bezpečnosť EÚ a **znižovať vysokú závislosť od dovozu**. Ako sa uvádza v európskej stratégii energetickej bezpečnosti⁽⁶⁾, externé náklady na energiu EÚ predstavujú viac ako 1 miliardu EUR na deň. V roku 2013 dosiahli celkové náklady približne 400 miliárd EUR, t. j. viac ako pätinu celkového dovozu EÚ. Bolo nutné dovážať 90 % surovej ropy, 66 % zemného plynu, 42 % tuhých palív a 40 % jadrového paliva. V niektorých členských štátoch EÚ s rozsiahlou produkciou domáceho uhlia, napríklad v Nemecku a v Českej republike, sa v uhoľných elektrárnach vyrába približne 50 % elektrickej energie. V Poľsku tento podiel prekračuje 80 %.

3.7 Uhlie má popri využívaní na výrobu elektrickej energie **aj mnoho ďalších využití**. Používa sa na výrobu cementu a dá sa premeniť na tekuté palivá. Spomedzi ďalšieho hlavného využitia uhlia možno spomenúť oceliarne, papierne, chemický a farmaceutický priemysel a odvetvie spracovania potravín.

3.8 Uhlie je tiež základnou zložkou pri výrobe **špecializovaných produktov**, ako je napríklad aktívne uhlie používané vo filtroch alebo uhlíkové vlákna používané v kozmonautike, stavebnom inžinierstve, vojenskom sektore atď. K dispozícii sú priemyselné procesy na výrobu syntetických palív alebo základných chemických látok požadovaných priemyslom, ako napríklad metanol. Z metanolu možno vyrobiť široké spektrum petrochemických látok, ktoré sa v súčasnosti vyrábajú z iných fosílnych palív.

3.9 Ak sa má dosiahnuť cieľ vytvorenia odolnej energetickej únie s progresívnou politikou v oblasti zmeny klímy, energetické odvetvia EÚ musia seriózne a intenzívne pracovať na potrebnej energetickej transformácii. Uhoľný priemysel sa musí sústreďovať na **efektívnejšie a čistejšie využívanie a na rozvoj alternatívneho využitia uhlia**. EÚ by preto mala na výskum a vývoj v oblasti chémie uhlia vyčleniť potrebné finančné prostriedky.

4. Opatrenia zamerané na menej škodlivé a efektívnejšie využívanie uhlia

4.1 Aj keď sa v **určitom období v budúcnosti očakáva postupné vyradenie uhlia** v EÚ, v niektorých krajinách a banských regiónoch sa uhlie bude naďalej používať ešte niekoľko desaťročí. Podľa Lisabonskej zmluvy majú členské štáty právo využívať vlastné zdroje energie a určiť si mix zdrojov energie, pričom si musia uvedomovať, že výroba energie sa nemá nijako subvencovať, a zohľadňovať všetky záväzky v oblasti zmeny klímy. Uhoľný priemysel však musí reagovať na pokračujúcu energetickú transformáciu, prechod **smerom k nízkouhlíkovému hospodárstvu** a najmä cieľ eliminácie emisií uhlíka využitím všetkých dostupných opatrení a techník určených na menej škodlivé a efektívnejšie využívanie uhlia. V tejto súvislosti je vhodné spomenúť niekoľko prínosných a osvedčených nástrojov: zvyšovanie efektívnosti, flexibilita a kogenerácia.

4.2 Keďže najväčší podiel na využívaní uhlia má výroba elektrickej energie, **vyššia efektívnosť** je dôležitým nástrojom na dosiahnutie menej znečisťujúceho využívania uhlia. Pri vysokej efektívnosti možno z každej tony uhlia vyrobiť viac elektrickej energie a emisie CO₂ je možné znížiť o 30 a viac percent. Ako dobrý príklad možno uviesť uhoľné elektrárne v Nemecku, ktoré dosahujú vysokú efektívnosť vďaka technológii optimalizovaných systémov. Tieto uhoľné elektrárne sú zároveň mimoriadne **flexibilné** a rýchlo dokážu zvyšovať alebo znižovať svoj výkon, čím sa podporuje využívanie energie z nestálych obnoviteľných zdrojov.

⁽⁶⁾ COM(2014) 330 final z 28. mája 2014.

4.3 **Kogenerácia (kombinovaná výroba tepla a elektriny alebo KVET)** predstavuje efektívnu a účinnú formu výroby elektrickej energie, a to z hľadiska energie, ako aj životného prostredia. Tradičné elektrárne vypúšťajú odpadové teplo do životného prostredia. Kogeneračné zariadenia toto teplo zachytávajú a využívajú ho, vďaka čomu sa palivo využíva efektívnejšie. V EÚ sa v súčasnosti vyrába 11,7 % vlastnej elektrickej energie využitím kogenerácie (7).

4.4 Existuje nádej, že v strednodobom horizonte by mohlo svoju úlohu v hospodárstve s nulovými emisiami uhlíka zohrávať aj **zachytávanie a ukladanie oxidu uhličitého (CCS)**. Treba primerane zlepšiť existujúce procesy, optimalizovať infraštruktúru a ukladať a musí sa objasniť konkurencieschopnosť elektrickej energie z uhoľných elektrární s CCS, aby sa mohli podniknúť ďalšie kroky smerujúce k vyžadovaniu CCS. Tiež by sa mala vykonať analýza nákladov a výnosov a environmentálneho vplyvu.

4.5 Pri úvahách o efektívnom a menej znečisťujúcom využívaní uhlia treba tiež spomenúť alternatívne využívanie uhlia, napríklad **skvapalnenie uhlia**. Uhlie možno premieňať na tekuté palivá: benzín, naftu a letecké palivo alebo petrochemické látky. Technológie sa postupne rozvíjajú, treba však myslieť aj na investície a prevádzkové náklady.

5. Európske banké regióny a ich budúcnosť

5.1 Situácia v európskych bankých regiónoch

5.1.1 **Uhoľné regióny** sú tradičnými priemyselnými oblasťami, kde sa industrializácia spojila s využívaním miestneho nerastného bohatstva. Tieto regióny sú teda **historicky prepojené s tradičnými odvetvami hospodárstva**, kde hlavnú úlohu zohrával ťažký hutnícky priemysel, chemický priemysel a energetika. Tieto odvetvia a spoločnosti, ktoré v nich pôsobia, čelia v posledných rokoch rýchlym zmenám vo vonkajšom prostredí (trhové podmienky, hospodárska súťaž, zákazníci, technológie) a zásadným vnútorným zmenám (zmena vlastníctva, ciele vlastníkov a kapitálová sila).

5.1.2 Okrem týchto podstatných zmien došlo v niektorých tradičných odvetviach k stagnácii, odchodu z regiónu alebo dokonca vyradeniu z prevádzky. V niektorých regiónoch nedokázalo európske uhlie konkurovať dovážanému uhliu alebo iným fosílnym zdrojom energie, čo viedlo k dramatickému poklesu ťažby uhlia. Stačí uviesť jeden príklad: pred 100 rokmi sa v Spojenom kráľovstve vyprodukovalo každoročne približne 300 miliónov ton uhlia a toto odvetvie zamestnávalo viac ako jeden milión baníkov. Deindustrializácia viedla k úbytku počtu pracovných miest, ale **spoločnosti ťažiacie uhlie naďalej zostali jednými z najväčších zamestnávateľov v mnohých regiónoch**. Postupné vyradenie z prevádzky alebo úplné zastavenie prevádzky uhoľných spoločností má teda závažný vplyv na príslušné regióny. Táto situácia má veľký vplyv na malé a stredné podniky prepojené s ťažobnými spoločnosťami.

5.1.3 V mnohých krajinách je pre uhoľné regióny typická vyššia miera **nezamestnanosti**, ako je národný priemer, a **dlhodobá nezamestnanosť**. Pre nadbytočných baníkov preto bude ťažké nájsť si iné pracovné príležitosti. To je tiež dôvod, prečo narastá **chudoba, stagnácia a zhoršovanie životnej úrovne, ako aj počet sociálne vylúčených oblastí a ľudí**.

5.1.4 **Kľúčovým problémom spôsobeným zvyšujúcou sa mierou nezamestnanosti je nevyvážená ponuka a dopyt na trhu práce**. Inak povedané, je tu síce vysoká miera nezamestnanosti a jasný dopyt po pracovníkoch, ale dopyt sa týka zručností zodpovedajúcich požiadavkám trhu práce. **Vzdelanostný profil bývalých baníkov**, u ktorých dominujú manuálne zručnosti, nie je úplne v súlade s požiadavkami trhu práce z hľadiska profesionálneho (kvalifikácia) ani z hľadiska osobného (motivácia). Po prepustení veľkého počtu baníkov pri zatvorení bane zanikne doslova za noc veľmi veľa pracovných miest, čo môže mať za následok veľké miestne otrasy.

(7) Údaje Eurostatu z roku 2013; zverejnené v roku 2015.

5.1.5 Ťažobní robotníci majú tiež **menej rozvinutý zmysel pre podnikanie a menší sklon k začatiu nového podnikania**. Toto nedostatočné nadšenie nezávisle podnikat' je následkom dlhodobého vplyvu veľkých a mocných ťažobných spoločností, ktoré u svojich zamestnancov podporovali takúto kultúru vrátane neochoty prijímať riziká. Tento trend však možno pozorovať aj všeobecnejšie. Dokonca aj študenti univerzít by po ukončení štúdií uprednostnili zamestnať sa niekde.

5.1.6 Situáciu často zhoršuje nedostatok sľubnej práce a kariérnej perspektívy, **menej priaznivé podmienky na začatie nezávislého podnikania, nízke indexy realizovateľnosti a subštandardné výsledky inovácií**, s ktorými sa spája slabšia úloha vedy, výskumu a vývoja. **Nie všade sa dostatočne rozvíjajú verejné kapacity výskumu a vývoja a prenos poznatkov a ich uplatnenie v podnikateľskom sektore nefunguje práve najlepšie**. Aj z týchto dôvodov je hospodárska transformácia náročnejšia a ťažšia a nie vo všetkých prípadoch úspešná.

5.2 Problémy reštrukturalizácie v banských regiónoch

5.2.1 V krajinách EÚ produkujúcich uhlie **sa reštrukturalizácie často vykonávali ako reakcia na krízy**, ale bez primeraných politických záväzkov. To malo dramatické následky na kvalitu života ľudí v ťažobných spoločnostiach. Akékoľvek zníženie produkcie uhlia môže viesť k väčšej nezamestnanosti, najmä v banských regiónoch, v ktorých dochádza k dlhotrvajúcemu štrukturálnemu úpadku. Mnohí bývalí baníci a pracovníci podnikov prepojených s ťažbou čelia dlhodobej a často trvalej nezamestnanosti, čo prispieva k prehľbovaniu chudoby.

5.2.2 Z hľadiska očakávaných vplyvov politík v oblasti klímy na priemysel ťažby uhlia však, žiaľ, až na niekoľko výnimiek si **príslušné európske a vnútroštátne orgány doposiaľ zatvárali oči** a vyhýbali sa akémukoľvek zapojeniu sa do náležitých občianskych a sociálnych dialógov s pracovníkmi a občanmi v ťažobných spoločnostiach. Dokonca aj dnes sa prejavuje vyššia miera nedôvery časti pracovníkov v schopnosť orgánov účinne riešiť procesy priemyselnej reštrukturalizácie, čo je následkom predošlých reštrukturalizácií založených na populistických politických prísluboch, ktoré sa nepremietli do konkrétnych opatrení zameraných na opätovný hospodársky rozvoj týchto spoločností.

5.2.3 Na európskej aj vnútroštátnej úrovni možno zároveň pozorovať **nízku mieru empatie a chýbajúce skutočné pochopenie problémov, ktorým čelia banské regióny**. Možno tu pozorovať tendenciu nadmernej politizácie diskusie o budúcnosti ťažby v súvislosti s politikami v oblasti klímy, a to najmä v banských regiónoch, kde si ťažba uhlia nevyžaduje štátnu pomoc, ale aj v ťažobných oblastiach, kde uhoľný priemysel už prechádza bolestivým procesom reštrukturalizácie sa politici sa tejto téme vyhýbajú, pretože transformačné opatrenia smerujúce k novému regionálnemu profilu im nezaručia žiaden okamžitý voličský kapitál, sú nepopulárne a na to, aby priniesli výsledky, sú potrebné celé desaťročia.

5.2.4 Keďže existuje **jasné prepojenie medzi postupným vyradovaním uhlia a politikou v oblasti zmeny klímy**, súčasťou európskej politiky zameranej na vykonávanie cieľov v oblasti klímy musí byť **pomoc týmto regiónom vystaveným štrukturálnym zmenám**, t. j. banským regiónom.

5.2.5 Často dochádza k situáciám, keď miestne orgány **nemajú potrebné finančné a administratívne kapacity** na zabezpečenie projektov a ich riadenie v súlade s konkrétnymi požiadavkami Európskej komisie a vnútroštátnych orgánov. A to je aj dôvodom, prečo európske fondy prinášajú len obmedzené výsledky z hľadiska príležitostí a kvality života ľudí v spoločnostiach ťažiacich uhlie.

5.3 Podmienky, možnosti a opatrenia zamerané na reštrukturalizáciu banských regiónov

5.3.1 „Spravodlivá transformácia“⁽⁸⁾ ťažobných spoločností sa dá zaručiť vtedy, keď vnútroštátne a európske orgány dokážu vypracovať včasný a **cieľový plán opatrení**, ktorého úlohou bude: zaručiť dôstojné mzdy a isté pracovné miesta pre príslušných pracovníkov, zabezpečiť odbornú prípravu, rozvoj zručností a opätovné zamestnanie v rámci dôstojných pracovných alternatív, dodržiavať ľudské práva a zaručiť opatrenia na sociálnu ochranu vrátane dôchodkov, podporiť ľudí počas transformácie a zaručiť investície do obnovy spoločenstva vrátane zatvárania baní a rekultivácie baníckych lokalít alebo výstavby a služieb súvisiacich s energetickou transformáciou.

5.3.2 Tieto regióny teda budú potrebovať **naliehavú finančnú a odbornú pomoc**, a to nielen preto, aby sa mohli vyvíjať smerom k novému hospodárskemu a sociálnemu modelu, ale aj preto, aby v primeranom čase mohli riadiť viaceré riziká pre ľudské zdravie a životné prostredie spojené so súčasnými a minulými baníckymi činnosťami. Orgány členských štátov pôsobiace v oblasti geologického prieskumu a orgány zodpovedné za zatváranie baní a ich obnovu musia v tejto súvislosti spolupracovať pri zbere a uchovávaní údajov o nerastnom bohatstve a ťažbe a pri mapovaní hlavných rizík spojených s minulými ťažobnými činnosťami, zatváraním baní a ich konzerváciou.

5.3.3 Budúcnosť regiónov v súčasnosti závislých od využívania uhlia a ich budúce životné podmienky sa musia zahrnúť do predbežného **plánovania pokrývajúceho dve generácie**, t. j. 25 – 50 rokov. Postupné upúšťanie od využívania uhlia na energetické účely v týchto regiónoch nesmie viesť k ich stagnácii. Tieto regióny musia byť vzhľadom na svoj hospodársky a sociálny potenciál zapojené do vykonávania politiky EÚ v oblasti energetiky a klímy. Udržateľný rozvoj týchto regiónov sa musí zabezpečiť zaručením politického, občianskeho a sociálneho dialógu, ktorým sa musí zaistiť vypracovanie plánov transformácie na vnútroštátnej, priemyselnej aj podnikovej úrovni.

5.3.4 Takisto treba zastaviť pokles **atraktívnosti pre nových zahraničných a domácich investorov**. Túto atraktívnosť pritom neznižujú len nevhodné zručnosti pracovnej sily, ale aj nedostatok vhodných a dobre pripravených oblastí pre podniky a nedostatok veľkých strategických priemyselných zón.

5.3.5 Situácia bývalých baníkov v uhoľných regiónoch teda nie je vôbec jednoduchá. Rozumní zástupcovia uhoľných regiónov by mali apelovať na svoje vnútroštátne vlády a spolu by sa mali **pripraviť na reštrukturalizáciu a rozvoj uhoľných regiónov** v dostatočnom **predstihu pred akýmkoľvek plánovaným znížením alebo zastavením ťažby uhlia**.

5.3.6 Do energetickej transformácie a súvisiacej reštrukturalizácie banských regiónov sa musia zapojiť **regionálne orgány, vlády členských štátov aj inštitúcie EÚ**.

5.3.7 **Uhoľné regióny však majú značný potenciál** pre reštrukturalizáciu ako aj rozvoj. Mala by sa pripraviť skupina opatrení zameraných na rozvoj vrátane podpory výskumu a vývoja v inovačnom prostredí a s účasťou všetkých tradičných sektorov, ktoré v uhoľných regiónoch prežili, ako aj nových rozvíjajúcich sa sektorov.

5.3.8 V plnej miere treba využiť existujúcu energetickú infraštruktúru a kvalifikované ľudské zdroje z banských regiónov, pričom v tejto súvislosti treba podporiť aj opatrenia zamerané na **podporu verejných a súkromných investícií**. Existujúce spoločnosti a ostatné trhové subjekty musia výrazne investovať do nových výrobných zariadení vrátane zariadení na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov.

⁽⁸⁾ Tlačová správa Európskej konfederácie odborových zväzov, október 2015: Climate justice: Paris and Beyond (Klimatická spravodlivosť: Paríž a obdobie po ňom).

5.3.9 **Štúdie realizovateľnosti** môžu preukázať, že niektoré banské regióny majú nielen veľký potenciál na výrobu slnečnej, veternej či geotermálnej energie, ale aj jednoduchšie plnia iné podmienky potrebné na investície a nasadzovanie technológií zelenej energie: jednoduchý prístup k pôde pre nové výrobné zariadenia, kvalifikované ľudské zdroje alebo ochota rekvalifikovať sa, informovanosť miestnych verejných orgánov o výzvach energetického odvetvia a miestne spoločenstvá zvyknuté na priemyselné projekty.

5.3.10 Súčasné ťažobné spoločnosti vlastnia alebo **majú právo využívať veľké pozemky** a/alebo stovky kilometrov podzemných chodieb, ktoré by sa dali využiť v procese energetickej transformácie. Väčšina ťažobných jednotiek má navyše spoľahlivé prepojenie s regionálnymi alebo vnútroštátnymi sieťami na dopravu energie.

5.3.11 S cieľom podporiť ďalšie investície zo súkromného sektora, ktorý zohráva kľúčovú úlohu, sa z **európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF)** účelovo vyčlenilo minimálne 27 miliárd EUR výlučne na investície do nízkouhlíkového hospodárstva vrátane energetickej účinnosti. Minimálne 12 %, 15 % alebo 20 % prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) vyčlenených pre jednotlivé štáty sa musí investovať do podpory prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo, a to vo všetkých odvetviach v menej rozvinutých, prechodných a viac rozvinutých regiónoch EÚ. Ak sa na takéto investície využíva Kohézny fond, tento podiel sa pre menej rozvinuté regióny zvýši na 15 %⁽⁹⁾.

5.3.12 V snahe o hospodársku diverzifikáciu a energetickú transformáciu môžu ťažobným spoločnostiam **častočne** pomôcť **európske fondy**, ale **väčšina investícií** do hospodárskeho rozvoja sa musí poskytnúť z **verejných fondov** príslušných **členských štátov alebo** prilákaním nových **súkromných investícií**.

5.3.13 Vyššie uvedené aspekty sa musia zväziť pri vypracúvaní opatrení zameraných na pomoc banským regiónom v tomto nevyhnutnom procese energetickej transformácie a hospodárskej diverzifikácie, pričom do vymedzovania **nových možností rozvoja daných spoločenstiev** sa musia zapojiť sociálni partneri, občianska spoločnosť a všeobecne aj občania z týchto regiónov.

5.3.14 V **Pláne podpory transformácie spoločenstiev a regiónov závislých od produkcie uhlia** by sa mali regióny nabádať na uskutočnenie transformácie, stimuláciu inovačného vývoja, zachovanie atraktívnosti investícií a vytváranie príležitostí pre zamestnanosť a dôstojný život.

5.3.15 Tento **plán** by mohla **vypracovať poradná skupina v spolupráci s Európskou komisiou a Európskym parlamentom**. Členmi tejto poradnej skupiny by mali byť zástupcovia banských regiónov, odborových zväzov, mimovládnych organizácií, výskumu a vývoja a uhoľného priemyslu.

5.3.16 **Plán** podpory spoločenstiev a regiónov závislých od produkcie uhlia by mal spočívať na **troch pilieroch**:

— politický, občiansky a sociálny dialóg,

— hospodárske, sociálne a environmentálne investície,

— investície do vzdelávania, odbornej prípravy, výskumu a vývoja, inovácie a kultúry.

5.4 **Očakávaný vývoj v banských regiónoch**

5.4.1 Budúcnosť **európskych banských regiónov sa bude vyvíjať dvomi smermi**. V niektorých regiónoch možno očakávať prudké alebo dokonca unáhlené zastavenie produkcie uhlia, zatiaľ čo v iných môže produkcia pokračovať ešte niekoľko desaťročí.

⁽⁹⁾ Európska energetická bezpečnosť, COM (2014) 330 final z 28. mája 2014, kapitola 3, strana 7.

5.4.2 V **prvom prípade** môže byť zastavenie následkom hospodárskej a trhovej situácie, ktorá je zložitá, najmä v európskom odvetví čierneho uhlia, ktoré súťaží s veľmi lacným dovozom uhlia. Situácia je v dôsledku toho veľmi ťažká, dokonca aj v tých baniach, ktoré boli až donedávna veľmi ziskové. V niektorých regiónoch sa vláda alebo spoločnosti môžu rozhodnúť o zatvorení baní v súlade s Lisabonskou zmluvou a právom členských štátov EÚ rozhodovať o vlastnom energetickom mixe.

5.4.3 Pre tieto regióny by bolo vhodné **rýchlo vytvoriť sociálny program** založený na osvedčených postupoch z rôznych krajín EÚ produkujúcich uhlie, ktoré zažili ukončenie využívania uhlia alebo ktoré sa na tento krok pripravujú. V tejto súvislosti môžu byť užitočné skúsenosti z Nemecka, kde sa ťažba čierneho uhlia podľa plánu ukončí v roku 2018. Sú tu aj ďalšie regióny, kde sa kedysi ťažilo uhlie, ako napríklad Spojené kráľovstvo, Francúzsko, Holandsko a Belgicko, ktoré všetky majú cenné skúsenosti.

5.4.4 V regiónoch, kde sa očakáva pokračovanie **produkcie uhlia v dlhodobejšom horizonte**, je dôležité sústrediť sa predovšetkým na **efektívne a menej škodlivé využívanie tohto uhlia**. V prípade využívania uhlia na výrobu elektriny bude naďalej prioritou znižovanie emisií. EÚ má na to nástroje, a to revidovaný systém obchodovania s emisiami, podľa ktorého sa do roku 2058 vyžadujú nulové emisie uhlíka, smernicu o priemyselných emisiách a nový referenčný dokument BAT pre veľké spaľovacie zariadenia, ktorý bude čoskoro dokončený.

5.4.5 V stratégii pre uhoľné regióny s dlhodobější budúcnosťou bude veľmi dôležitú úlohu zohrávať **výskum a vývoj**. Ďalšie zvyšovanie efektívnosti elektrární totiž povedie k väčšiemu znižovaniu emisií a menšej spotrebe palív. Väčšia flexibilita elektrární môže pomáhať pri podpore priebežného využívania obnoviteľných zdrojov energie. Okrem čistých uhoľných technológií alebo využívania skladovania CO₂ by sa mali zohľadňovať aj alternatívne využitia uhlia.

5.4.6 Ale dokonca aj v regiónoch s dlhodobějšími vyhliadkami ťažby uhlia musí byť prioritou príprava na zastavenie ťažby uhlia a na reštrukturalizáciu regiónov, v ktorých sa ťaží uhlie.

V Bruseli 25. mája 2016

Predsa
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Georges DASSIS
